בעזהשי"ת

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו (א א).

ולכאורה קשה למה מתחיל בישראל ומסיים ביעקב. וצ"ב.

ואפשר לומר בהקדם מש"כ בספר **עטרת יהושע** (בפרשתן) עה"פ ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו וגו', ויזכור אלקים את בריתו את אברהם את יצחק ואת יעקב (ב כג-כד), ומבאר על פי ששמע שפעם אחת התוועדו יחד כבוד אא"ז **הרב הקדוש מראפשיץ זצוק"ל** עם הרה"ק ר' **פייביש מבעלזא** (מהיבניב שהי' סמוך לבעלזא) **זצוק"ל**, אודות קשר שידוכין, ובתוך הדיבורים אשר הי' ביניהם מענייני השידוך אמר הרה"ק מראפשיץ זצ"ל כי הוא מיוחס, וענה לו ר' פייביש זצ"ל מה לנו צורך ליחוס על עבדות ה', והשיב לו הרה"ק מראפשיץ, אמת כי יש צדיקים שאינם מיוחסים וקמים בחצות לילה ולומדים כל השיעורים עד הבקר ואח"כ מתפללין בהתלהבות גדולה, אמנם אחר התפלה קודם בואם לשתות ולאכול, דרך הצדיקים לפשפש במעשה עבדותם בתורה ובתפלה, אולי הי' ח"ו איזה שמץ ופניה במעשה העבדות, ואיך יערב לבו אכול ושתו, אך בחושבו כי על כל פנים הוא יותר טוב מאבותיו שהיו פשוטי עם, על ידי זה הוא אוכל ושותה בשמחה ולב טוב, בחושבו כי כבר רצה האלקים את מעשיו יותר ממעשה אבותיו, אכן אותם הצדיקים אשר הם מיוחסים, אפילו אם עובדין את השי"ת בתורה ותפלה, אמנם אחר התפלה כאשר יבואו לפשפש במעשה עבודתם ולהעריך את מעשיהם נגד מעשה אבותיהם הקדושים והטהורים, אזי הם בטלים ומבודלים בעיניהם כעפרא דארעא, והם בענוה ושפלות עד מאוד, ומתאנחים מאוד על זה, כי מעשה עבודתם אינו נחשב לכלום נגד מעשה אבותיהם, וסיים אא"ז זצ"ל דעל זה צריך יחוס, להיות מתאנח אחר עבודתו ולא יערב לו כל מאכל ומשתה, עכ"ד הקדושים.

ועפ"ז פירש העטרת יהושע הפסוק, ויאנחו בני ישראל מן העבודה, היינו שאחר העבודה שלהם התאנחו במרירות לב, על שלא היתה עבודתם שלימה, הגם ותעל שועתם אל האלקים, שעלתה שועתם השמימה, עם כל זה התאנחו, ושפיר כתיב אח"כ, ויזכור אלקים את בריתו את אברהם את יצחק ואת יעקב, היינו אם הם מתאנחים אחר העבודה מסתמא המה מיוחסים זרע אברהם יצחק ויעקב, עכ"ד הנחמדים.

והנה **בתפלה למשה** (לבעל הישמח משה – תהלים קכד א) כתב טעם על אמירת שם 'יעקב', כי היו"ד הוא אות משמו יתברך, ו'עקב' הוא לשון שפלות רומז על הגלות, ור"ל שגם בשפלתינו בגלות - ה' אתנו, ובזה מפרש הכתוב, **לולי ה' שהיה לנו יאמר נא ישראל**, לולי ה' שהיה לנו גם בהגלות, יאמר נא 'ישראל' דוקא ולא 'יעקב', ולכן אומרים שם יעקב, שהוא רומז כנ"ל, כי ה' אתנו בגלותינו.

ובזה יש לפרש מקראי קודש, **ואלה שמות 'בני ישראל' הבאים מצרימה**, התורה מרמז לנו יסוד גדול בתחילת ירידת בנ"י לגלות מצרים, כי אם יודעים שהם בני ישראל, בני גדולים, אז, **את 'יעקב' איש וביתו באו**, זה מביא את האדם לשפלות, ועל ידי זה זוכים להיות ה' אתנו, כי כתיב (ישעי' נז טו) **אני אשכון ואת דכא**, ועל ידי שהאדם הוא בשפלות זוכים ליעק"ב, כלומר ה' עקב, להיות השכינה שורה אתנו בגלותינו.

ובענין זה אמרתי לפרש פעם בשמחת התנאים של אחד מבניי, מה דאיתא (פסחים מט.) **ת"ר לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בת ת"ח, וישיא בתו לת"ח, משל לענבי הגפן בענבי הגפן דבר נאה ומתקבל**, וי"ל כי הבא לישא אשה, ורוצה שיהא השכינה שורה באהלו, אומרים לו שישא בת תלמיד חכם, כי על ידי זה לא יגבה לבו בקרבו לומר שהוא עובד ה' יותר מאבותיו, אבל אם ישא בת ת"ח, ויראה מעשי חמיו בתורה ועבודה, אזי יהי' בענוה ושפלות רוח על עבודתו, ועי"ז יזכה להיות השכינה שורה בביתו, וכן הדבר אם ישא בתו לת"ח, כי בראותו האיך חתנו עוסק בתורה בשקידה רבה, אזי גם לבבו הוא יהי' נשבר בקרבו בעבודתו.

ובזה י"ל לבאר המשך המאמר, **משל לענבי הגפן בענבי הגפן דבר נאה ומתקבל**, על פי מש"כ **הבני יששכר** (סוכות -מאמר י' אות כ') לפרש הכתוב (הושע יד ח) **ישובו יושבי בצלו יחיו דגן ויפרחו כגפן זכרו כיין לבנון**, כי בכל דבר שנשתנו מבריאתן, הוו נשתנו לגריעותא וברכתן שהכל, משא"כ דגן וגפן אם נשתנו, נשתנו למעליותא, ונתעלו במעלת הברכות, כי על הלחם מברכים ברכת המוציא ועל היין מברכים ברכת הגפן, וזהו פירוש דברי הנביא, **ישובו**, בתשובה, **יושבי בצלו**, בצילא דמהימנותא, **יחיו 'דגן' ויפרחו 'כגפן'**, כי על ידי התשובה בחג הסוכות, שהוא זמן תשובה מאהבה, עי"ז האדם נשתנה למעליותא כדגן וגפן. עיי"ש דבריו הנעימים.

ולפי דברינו יובן היטב מאמר הגמרא הנ"ל, **משל לענבי הגפן בענבי הגפן דבר נאה ומתקבל**, כי כשישא אדם בת ת"ח וכן כשישא בתו לת"ח, אזי שניהם ישתנו למעליותא, בראותם כל אחד מעשה חבירו בעבודת ה', אזי כל אחד ירבה בעבודת ה' ביתר שאת ויתר עוז, וזהו ענבי 'הגפן' בענבי 'הגפן', בא לרמז שהשידוך הוא כגפן שהוא משתנה למעליותא, כן הנושא בתו לת"ח והנושא ת"ח הם גם כן משתנים למעליותא.

❖ ❖ ❖

וישמע אלקים את נאקתם ויזכר אלקים את בריתו את אברהם את יצחק ואת יעקב (ב כד).

ויש לומר על פי מה דאיתא **בישמח משה** (בפרשתן) לפרש הפסוק הקודמת, **ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבודה וגו'** (ב כג), ופירש"י וימת מלך מצרים, שנצטרע, והיה שוחט תינוקת של ישראל וכו', וכתב **המזרחי**, על כרחך צ"ל שפרעה נצטרע, דאי 'וימת' ממש כפשוטו, למה 'ויאנחו' הי' להם לשמוח שמת פרעה, אך הקשה, דאם כן 'ויאנחו' סתמא, מיבעי ליה למימר, ולמה נאמר 'ויאנחו מן העבודה', וצ"ב.

וכתב לפרש עפ"י מה שהביא **בבית שמואל אחרון** (בפרשתן) בשם **הפרשת דרכים** (דרך מצרים דרוש חמישי) דהנה הקב"ה אמר לאברהם (בראשית טו, יג) **ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה**, ובאמת לא היה רק רד"ו שנה, וכתבו המפרשים (עיין בשפתי כהן פ' שמות) כי מחמת שישראל פרו ורבו מאד היו עובדין ברד"ו שנה כמו בת' שנים, ולפי זה כשראו ששוחטין הילדים אם כן לא יהיו הרבה כל כך, ויתארך זמן הגלות יותר, ולכך 'ויאנחו בני ישראל מן העבודה', שיהיו זמן רב עוד בגלות, עכ"ד הפרשת דרכים.

ומוסיף **הישמח משה**, כי איתא נמי בספרים (עי' פר"ד דרוש ה' בשם היפ"ת), דקושי השיעבוד השלים מנין שנות הגלות, ואם כן כשפרעה פיחת וממעט את בני ישראל, ששחט את ילדי ישראל כנ"ל, ממילא צריך להיות קושי השיעבוד שישלים זמן הגלות, וזהו שאמר, ויאנחו בני ישראל מן 'העבודה' דייקא, שנאנחו שעכשיו יצטרכו לעבודה קשה כדי להשלים זמן הגלות, עכ"ד.

ואפשר להוסיף על דבריהם, ולפרש המשך הפסוקים שמסיים, **ויזכור אלקים את בריתו את אברהם את יצחק ואת יעקב וגו'**, על פי מה שאמרו ז"ל (תנחומא שמות ד) כי זמן הגלות התחיל מימי אברהם משנולד יצחק, ולזה בא הפסוק לרמז, שבאמת אין לחוש למה שחששו בני ישראל, שיצטרכו לעבודה קשה כדי להשלים זמן הגלות, לזה אמר, ויזכור אלקים את אברהם יצחק ויעקב, כי מימיהם כבר התחיל הגלות, ובזה השלים הזמן.

ובדרך זה אפשר לבאר ג"כ **ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב וגו'**, למה התחיל בישראל וסיים ביעקב, כי **באור החיים** הק' (ריש פרשתן) כתוב לפרש ואלה שמות וגו', על פי דברי התנחומא הנ"ל, שזמן הגלות התחיל משנולד יצחק, ופי' ואלה מוסיף על הראשונים, לומר לך שגם הראשונים בגלות היו, 'ואלה' עמהם. עכ"ד. ולכן מסיים את יעקב, כי שם 'יעקב' בא לרמז שהיה בגלות ועצבון, וכמו שכתב האוהחה"ק (ריש פרשת ויחי) שכל מקום שנזכר שמו יעקב הי' בעצבון ויגון, וכשנזכר שמו ישראל הי' במצב של שמחה, ולכן נזכר כאן שמו יעקב, לומר שזמן הגלות כבר התחיל בימי האבות.

ברכת מזל טוב

לחתני היקר מו"ה **ליפא יואל ריספלער** הי"ו

לרגל תגלחת בנו היקר כמר **מאיר זעליג** נ"י

ויה"ר שיזכה לגדלו ולחנכו לתורה לחופה ולמעש"ט ולראות רב נחת דקדושה מכיוצ"ח